

finanszírozását, a kereskedelmi szektor pedig fejleszti, illetve kínálja a piacképes *output-szolgáltatásokat*;

d) a nemzetközi csere kompatibilitási követelményeire való tekintettel, *nagy fontosságot kell az input tevékenységnek tulajdonítani*;

e) az *output szolgáltatásokat* olyan vállalatoknak kell nyújtaniuk, amelyek elegendő tapasztalattal és megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek;

f) fennáll az a veszély, hogy az *információs piac áttekinthetetlenné válik*, a kereskedelmi és tanácsadó szervek erőteljes méretű beavatkozása miatt;

g) a végső konklúzió az, hogy az NSZK-ban a nyilvános információs szolgáltatások *piacra orientáltság nélkül nem lehetnek eredményesek*.

[SCHMIDT-REINDL, K. M.: *Der Markt für Datenbasen. Bericht über eine USA-Marktstudie = Nachrichten für Dokumentation, 30. köt. I. sz. 1979. p. 39-43.*]

(Cholnoky Győző)



Információellátással foglalkozó magánvállalatok (information brokerage) az USA-ban

Történelmi háttér

Az első számítógépes bibliográfiai tájékoztatószolgálat az USA-ban kb. két évtizeddel ezelőtt a hadiiparban alakult ki.

Természetesen, a dokumentációs intézetek is foglalkoztak a könyvtáru automatizálás lehetőségeivel. Így az *American Documentation Institute (Amerikai Dokumentációs Intézet)* is létrehozta a maga könyvtáru automatizálással foglalkozó érdekszervezetét. A számítógépes bibliográfiai adatbankok és programrendszerek megvalósítását a különböző társadalmi szervek, így a honvédelmi minisztérium és a *National Science Foundation (NSF, Nemzeti Tudományos Alap)* támogatták anyagilag.

1973 augusztusában könyvtárosok, tanárok, egyetemi hallgatók bevonásával keresőszolgálatot hoztak létre a kaliforniai *Santa Barbara Egyetemen (University of California Santa Barbara, UCSB)*.

Ebben az időben született meg a „közvetítő-konceptió” (brokerage). Erről először D. GENNARO egyik cikkében írt. E szerint: „... a könyvtárak kulcsszerepet játszanak az adatbázisokhoz való hozzájutás szempontjából. De általában mégsem ezt teszik, hanem adatfeldolgozó központokat vagy hivatásos egyesületeket, kor-

mányszerveket és kereskedelmi eladókat bíznak meg ezzel, és a könyvtár csak mint közvetítő szerepel” [1].

A Santa Barbara Egyetemen 1973 végén már néhány kikölcsönzött eszköz segítségével „*bibliográfiai keresőszolgálat-közvetítést*” (bibliographic search service brokerage) hoztak létre.

A szerző 1974-ben elhagyta az egyetemet és a keresőszolgálatot magánvállalkozásban folytatta tovább. A meglévő felszerelés mellé beszerzett egy számítógépet, néhány terminált és egyéb kiegészítő berendezést és anyagot. Felvette a kapcsolatot a számítógépes keresőszolgálattal rendelkező információs központokkal, tanulmányozta az erre vonatkozó szakkönyveket.

1976-ban kezdte el a *marketing munkát*. Összefoglaló ajánlatokat készített, havilapot adott ki *Newsletter* címen, ezt a megrendelőinek és az érdeklődőknek küldte el. Egy keresés minimális díját a korábbi 25 \$ helyett 150 \$-ban állapította meg.

A jelenlegi helyzet

Nem egészen négy év alatt a korábbi két keresőszolgálattal szemben (SCD és Lockheed) *jelenleg már legalább 50 kereskedelmi „közvetítő” van az USA-ban*. Egy 1974-ben kiadott NSF-tanulmány szerint [2] 152 azoknak a kereskedelmi szervezeteknek a száma, amelyek on-line keresőszolgálatot vettek igénybe.

Az on-line használók száma évente megkétszereződik. Ez azt jelenti, hogy 1977-ben már több ezerre tehető a felhasználók száma; közülük kb. 1000 a kereskedelmi vállalat.

Az *információközvetítéssel* foglalkozó kereskedelmi szervezetek többféle szolgáltatást nyújtanak.

A Los Angeles-i *Documentation Associates* cég például eredetileg információszervezéssel, teauruszfejlesztéssel és más hasonló tevékenységekkel foglalkozott. Reklámjelszava a következő volt: „*Tekints minket fizetett informátorodnak!*” Munkájának nagy részét kormányzati megbízásból végezte.

A berkeleyi *Information Unlimited* elsősorban dokumentumok beszerzésével foglalkozott, később szolgáltatásait kibővítette számítógépes kereséssel.

A *FIND/SVP* nemzetközi szervezet, amelynek USA-beli irodája New York-ban van, a gazdasági kérdésekkel kapcsolatos információszolgáltatással foglalkozik. Miután a számítógépen alapuló források hozzáférhetővé váltak, ezzel kiegészítették eddigi forrásait.

A jövőre vonatkozó észrevételek

Az on-line keresés technológiájával kapcsolatban számos kérdés merül fel a jövőt illetően. Vajon a

finanszírozását, a kereskedelmi szektor pedig fejleszti, illetve kínálja a piacképes *output-szolgáltatásokat*;

d) a nemzetközi csere kompatibilitási követelményeire való tekintettel, *nagy fontosságot kell az input tevékenységnek tulajdonítani*;

e) az *output szolgáltatásokat* olyan vállalatoknak kell nyújtaniuk, amelyek elegendő tapasztalattal és megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek;

f) fennáll az a veszély, hogy az *információs piac áttekinthetetlenné válik*, a kereskedelmi és tanácsadó szervek erőteljes méretű beavatkozása miatt;

g) a végső konklúzió az, hogy az NSZK-ban a nyilvános információs szolgáltatások *piacra orientáltság nélkül nem lehetnek eredményesek*.

[SCHMIDT-REINDL, K. M.: *Der Markt für Datenbasen. Bericht über eine USA-Marktstudie = Nachrichten für Dokumentation, 30. köt. 1. sz. 1979. p. 39-43.*]

(Cholnoky Győző)



Információellátással foglalkozó magánvállalatok (information brokerage) az USA-ban

Történelmi háttér

Az első számítógépes bibliográfiai tájékoztatószolgálat az USA-ban kb. két évtizeddel ezelőtt a hadiiparban alakult ki.

Természetesen, a dokumentációs intézetek is foglalkoztak a könyvtáru automatizálás lehetőségeivel. Így az *American Documentation Institute (Amerikai Dokumentációs Intézet)* is létrehozta a maga könyvtáru automatizálással foglalkozó érdekszervezetét. A számítógépes bibliográfiai adatbankok és programrendszerek megvalósítását a különböző társadalmi szervek, így a honvédelmi minisztérium és a *National Science Foundation (NSF, Nemzeti Tudományos Alap)* támogatták anyagilag.

1973 augusztusában könyvtárosok, tanárok, egyetemi hallgatók bevonásával keresőszolgálatot hoztak létre a kaliforniai *Santa Barbara Egyetemen (University of California Santa Barbara, UCSB)*.

Ebben az időben született meg a „közvetítő-konceptió” (brokerage). Erről először D. GENNARO egyik cikkében írt. E szerint: „... a könyvtárak kulcsszerepet játszanak az adatbázisokhoz való hozzájutás szempontjából. De általában mégsem ezt teszik, hanem adatfeldolgozó központokat vagy hivatásos egyesületeket, kor-

mányszerveket és kereskedelmi eladókat bíznak meg ezzel, és a könyvtár csak mint közvetítő szerepel” [1].

A Santa Barbara Egyetemen 1973 végén már néhány kikölcsönzött eszköz segítségével „*bibliográfiai keresőszolgálat-közvetítést*” (bibliographic search service brokerage) hoztak létre.

A szerző 1974-ben elhagyta az egyetemet és a keresőszolgálatot magánvállalkozásban folytatta tovább. A meglévő felszerelés mellé beszerzett egy számítógépet, néhány terminált és egyéb kiegészítő berendezést és anyagot. Felvette a kapcsolatot a számítógépes keresőszolgálattal rendelkező információs központokkal, tanulmányozta az erre vonatkozó szakkönyveket.

1976-ban kezdte el a *marketing munkát*. Összefoglaló ajánlatokat készített, havilapot adott ki *Newsletter* címen, ezt a megrendelőinek és az érdeklődőknek küldte el. Egy keresés minimális díját a korábbi 25 \$ helyett 150 \$-ban állapította meg.

A jelenlegi helyzet

Nem egészen négy év alatt a korábbi két keresőszolgálattal szemben (SCD és Lockheed) *jelenleg már legalább 50 kereskedelmi „közvetítő” van az USA-ban*. Egy 1974-ben kiadott NSF-tanulmány szerint [2] 152 azoknak a kereskedelmi szervezeteknek a száma, amelyek on-line keresőszolgálatot vettek igénybe.

Az on-line használók száma évente megkétszereződik. Ez azt jelenti, hogy 1977-ben már több ezerre tehető a felhasználók száma; közülük kb. 1000 a kereskedelmi vállalat.

Az *információközvetítéssel* foglalkozó kereskedelmi szervezetek többféle szolgáltatást nyújtanak.

A Los Angeles-i *Documentation Associates* cég például eredetileg információszervezéssel, tezaurusfejlesztéssel és más hasonló tevékenységekkel foglalkozott. Reklámjelszava a következő volt: „*Tekints minket fizetett informátorodnak!*” Munkájának nagy részét kormányzati megbízásból végezte.

A berkeleyi *Information Unlimited* elsősorban dokumentumok beszerzésével foglalkozott, később szolgáltatásait kibővítette számítógépes kereséssel.

A *FIND/SVP* nemzetközi szervezet, amelynek USA-beli irodája New York-ban van, a gazdasági kérdésekkel kapcsolatos információszolgáltatással foglalkozik. Miután a számítógépen alapuló források hozzáférhetővé váltak, ezzel kiegészítették eddigi forrásait.

A jövőre vonatkozó észrevételek

Az on-line keresés technológiájával kapcsolatban számos kérdés merül fel a jövőt illetően. Vajon a

„kisember” képes lesz-e ezeket a hatalmas új eszközöket használni, vagy erre csak a hatalmasaknak és a gazdagoknak lesz módjuk? A kereskedelmi társaságok növekvő tevékenysége arra ösztönzi-e a nyilvános és tudományos könyvtárakat, hogy munkájukat számítógépen alapuló szolgáltatással erősítsék meg? Ha ez valóban bekövetkezik, milyen hatással lesz ez a magánvállalkozókra? Hogyan fejlődik tovább a közvetítőszolgálat két különböző formája (az egyik, amelyik az adatok beszerzésére és a kérdések megválaszolására koncentrál, és a másik, amelynek a középpontjában a bibliográfiai tájékoztatás áll)?

A forráson alapuló szolgáltatások (mint pl. FIND/SVP) nyilván fejlődni fognak, felhasználva a nyomtatott segédeszközök és telefoni megkérdezés lehetőségét. Jelentős szerepet kapnak a számítógépes segédeszközök is, mind a bibliográfiai, mind a nem bibliográfiai adatok esetében. De valószínűleg hosszabb időre nem ezek lesznek az elsődleges információs források.

A másik oldalon állnak a bibliográfiai keresőszolgálatok, mint az *Editec*, amelyeknél a számítógépen alapuló források használata nő, beleértve a nem bibliográfiai adatbázisok növekvő igénybevételét is. Ezek a szervezetek veszik át a vezető szerepet az információ-gazdaságban, mivel magasabb fejlettségű technológiát vetnek be.

Ha a szükséges rendszerkonceptió általánosan ismertté válik, a magánvállalatokat szélesebb körben fogják alkalmazni, különösen a kereskedelmi szervezetek, amelyek jelenleg elsősorban adatbeszerzéssel és kérdésmegválaszolással foglalkoznak. Ha ez megvalósul, akkor az a konkurenciaharc, amely jelenleg a jobb technológiáért folyik, jelentősen csökkenni fog. Ugyanakkor a konkurenciaharc az árak és a minőség területére tolódik át. Ekkor már érdeklődésünket a keresési folyamatok automatizálásáról a módszerek optimalizálására kell fordítani.

Az információszolgáltatással foglalkozó intézmények végül is közeledni fognak egymáshoz. Mindegyikük a legjobb módszert és technológiát fogja alkalmazni.

Irodalom

- [1] DE GENNARO, R.: Providing bibliographic services from machine readable data bases – The library's role. = *Journal of Library Automation*, 1973. 4. sz.
- [2] WANGER, J. et. al.: On-line impact study – survey report of on-line users, 1974–1975, Santa Monica, Ca., System Development Corp., 1975.

/BELLOMY, F. O.: *Die privatwirtschaftliche Informationsversorgungsszene (information brokerage) in den USA = Nachrichten für Dokumentation*, 30. köt. 1. sz. 1979. p. 17–20./

(Vermes Mária)

A Library of Congress javasolt szerepe a nemzeti információs és forrástájékoztatási szolgálat rendszerében

Az USA-ban az elmúlt évtizedekben számos olyan programot próbáltak megvalósítani, amelynek célja a lakosság életkörülményeinek megjavítása volt.

Az állampolgárokra azonban mindenképpen tájékoztatásra, útbaigazításra van szükségük ahhoz, hogy egyáltalán megtudják: problémáik megoldásához milyen forrásokból remélhetnek segítséget és mit kell tenniük ennek elérése érdekében. Különben eltévednének az életkörülmények megjavításával foglalkozó szervek között és aligha jutnának valamiféle eredményre.

Az ebbeli tájékozódás előmozdítására az USA-ban sajátos intézmény fejlődött ki, az ún. *Information and Referral (I & R) Service* (információs és forrástájékoztatási szolgálat). Azonban az idők folyamán ez a szolgálat is jelentősen felduzzadt, tevékenysége koordinálatlan, átfedő, miközben általa ellátatlan országrészek is maradtak meg szép számmal.

Ezt a helyzetet az USA főszámvevőjének (*Comptroller General*) egyik jelentése teszi érzékletessé:

„Sajnos azok, akik I & R szolgáltatásokat nyújtanak, maguk is részei lettek annak az útvesztőnek, amelynek elkerülése érdekében útmutatást lennének hivatva adni. Ez a tervszerűtlen fejlődés nyilvánul meg a specializálódott és elaprózódott rendszerben, amely a szolgáltatások és tevékenységek duplikálódásával és vetélkedéssel, az erőforrások pazarlásával, hozzáférhetetlenséggel és színvonalatlan szolgáltatásokkal jellemezhető.

A fentiek következtében az emberek egyik szervtől a másikhoz sodródhatnak, és sokan nem kapják meg a szükséges szolgáltatást, vagy csak nagy és elkeserítő utánjárással jutnak hozzá.”

A főszámvevő ezért olyan országos irányelv és terv kidolgozására tett javaslatot, amely az I & R szolgáltatások megjavítása érdekében előírja az egyes szervek közötti koordinációt és az átfogó központok kialakítását.

Lehet, hogy az I & R hívei meggyőzik az elnököket e viszonylag olcsó szolgáltatás olyan mérvű potenciális energiájáról, amely elegendő ahhoz, hogy az életkörülmények megjavítására irányuló költséges szolgáltatásokat hatékonyabbá és gazdaságosabbá tegye. Valószínűleg a Kongresszus is meggyőzhető az ilyen szolgáltatások fontossága felől, amennyiben közreműködnek a Kongresszus és a választókerületek közötti jobb kapcsolat kialakításában.

Nagy-Britanniában pl. a polgári tanácsadó hivatalok (*Citizens Advice Bureaux*) nemcsak tájékoztatással és útbaigazítással foglalkoznak, hanem a kormányzati szerveket is folyamatosan tájékoztatják azokról a problémákról, amelyekkel az állampolgárok hozzájuk fordulnak, továbbá felhívják a figyelmet azokra a hiányossá-